



นำชม

หอสมุดตำรงราชานุภาพ

กรมศิลปากรจัดพิมพ์จำหน่าย

พ.ศ. ๒๕๕๔

คำนำ

หอสมุด ตำรวจราชานภาพ เป็นหอสมุด ที่สร้าง
ขึ้นใหม่ โดยรัฐบาลไทยประมาณก่อสร้างขึ้นเพื่อ
เก็บหนังสือและสิ่งของต่าง ๆ ของสมเด็จพระมหา
จักรพรรดิราชานภาพ ซึ่งประทาน ให้เห็นสมมุติของ
ชาติ หอสมุดนี้จึงไม่ได้จัดอย่างหอสมุดธรรมดา
แต่จัดอย่างหอสมุดพิเศษ คือมีทั้งหนังสือ
และสิ่งของหรือเครื่องใช้ของมีที่ล้นเหลือ เป็นแล้วรวมกัน
ด้วย สิ่งของต่าง ๆ ที่มีอยู่ในหอสมุดนี้ประวัก
ที่หน้ารัฐสภาโดยมาก และผู้มาชมหอสมุดแห่งชาติ
มัก จะพอใจชม หอสมุด ตำรวจราชานภาพ นมากกว่า
หอสมุดอื่น ๆ

กรมศิลปากรเห็นว่า ถึงแม้จะได้จัดทำรายชื่อ
รายชื่อสิ่งของที่ จัดตั้งแล้วไว้ในหอสมุด นี้เป็นส่วน
มากแต่ยังมีคนเห็นแก่ที่ปราศรัยว่ายังมีผู้ ที่ประสงค์จะ ได้
สำเนาบ้าง โดยละเอียดอีกเป็นจำนวนมาก มีน้อย ด้วย

เล่มนี้กรมศิลปากรจึงให้นายศรี อมาตยกุล หัวหน้า
 กองวรรณคดีจัดทำคำอธิบาย เป็นตามธง หนังสือ
 เดิม และระกพิมพ์ขึ้นสำหรับจำหน่ายในราคาพอ
 สบาย

กรมศิลปากร

๑ กันยายน ๒๔๕๕

หอสมุดดำรงราชานุภาพ

เมื่อสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงดำรงพระชนมายุอยู่ได้ พระนามว่าทรงเป็นนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีที่สำคัญของประเทศไทย เกียรติคุณของพระองค์มิใช่จะปรากฏแก่เพียงชาวไทยเท่านั้น ประเทศต่าง ๆ อีกหลายประเทศ เห็นความสำคัญในผลงานที่พระองค์ทรงกระทำ ได้ยกย่องถวายพระเกียรติแก่พระองค์โดยขอให้ทรงเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ ในองค์การหรือสมาคมโบราณคดีหลายแห่ง ตั้งประกาศนียบัตรที่ติดอยู่ในหอสมุดคนหลายฉบับด้วยกัน

พระองค์ทรงสะสมหนังสือต่าง ๆ ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไว้เป็นจำนวนรวมทั้งสิ้นประมาณ ๗,๐๐๐ เล่ม เมื่อพระองค์สิ้นพระชนม์ลงแล้ว หม่อมราชวงศ์หญิงพูนพิพัฒน์ ซึ่งเป็นทายาทของคหบดี ได้รับส่วนแบ่งหนังสือตลอดจนบรรดา

รูปถ่ายต่าง ๆ ทั้งหมดจากกองมรดกอันมีค่ายิ่งของ
 พระองค์ และเพื่อให้เป็นไปตามคำมั่นที่โกทรวงวัยไว้
 กับพระบิดาเมื่อยังดำรงพระชนม์อยู่ ว่าจะจัดห้อง
 ดำรง ชน เพื่อเป็นอนุสรณ์ ของพระบิดาให้คงอยู่คู่
 ประเทศชาติสืบไป และหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย
 ก็โกทรวงอดสาหพยายามดำเนินการจนเป็นผลสำเร็จ
 โดยขอให้รัฐบาลสร้างหอสมุดเล็ก ๆ ขึ้นหลังห้อง
 ทรงทิวาระหว่างหลังหอสมุดซึ่งราวุชกัษวิกรมหาชาติ
 และเพื่อเป็นอนุสรณ์แก่สมเด็จพระยา ดำรง-
 ราชานุภาพ จึงได้ตั้งชื่อหอสมุดเล็ก ๆ นั้นว่า "หอสมุด
 ดำรงราชานุภาพ"

หอสมุดนี้ ได้ทำพิธีเปิด ทรง ถวายวัน คล้าย วัน
 ประสูติของพระองค์ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๙๐ และหลังจากนั้นก็ได้ยกให้พระยาชน
 เข่า ชิมและเข้าอ่านหนังสือเพื่อค้นคว้าหาความรู้ ได้
 ทุกวัน เว้นวันจันทร์ซึ่งเป็นวันหยุดพักผ่อนของ
 เจ้าหน้าที่ มีหนังสือจัดแยกไว้เป็นหมวด ๆ เพื่อให้

ค้นหาชื่อหนังสือที่ต้องการอ่านได้ง่าย เมื่อผู้ใดต้องการ
 การอ่านหนังสือเรื่องใดที่มีอยู่ในบัญชีหนังสือ ก็ให้
 เจ้าหน้าที่หยิบให้อ่านตามโต๊ะที่จัดไว้ได้ แต่หนังสือ
 เหล่านี้มักจะเขียนอยู่ว่า เมื่ออ่านแล้วจะต้องส่งคืนให้
 แก่เจ้าหน้าที่ภายในวันนั้น จะยืมออกไปนอกห้องสมุด
 ไม่ได้ ส่วนของอนุสรณ์นั้นก็จัดทำขายออกและ
 ปรวักไว้แทบทุกชิ้น แต่เพื่อให้ประชาชนได้ทราบ
 ปรวักละเอียดยิ่งขึ้นไปอีก จึงได้รวบรวมคำอธิบาย
 ต่าง ๆ มาพิมพ์ขึ้นไว้โดยละเอียด

ห้องบันได

เมื่อก้าวขึ้นบันไดห้องสมุดจะเห็นพระฉายาลักษณ์
 ของสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ ๙ แห่งราชวงศ์จักรี
 พระองค์อย่างประเพณีไทย คือทรงนั่งยามั่งบนมณฑป
 สวมเสื้อขนนกคอกกอก เป็นพระรูปซึ่งทรงถ่ายครั้ง
 สดงที่สุโขทัย ฉายาว่า จักรวรรดิโกศล เมื่อพ.ศ. ๒๔๘๕
 และร้านฉายาจักรวรรดิโกศลได้เขียนเพื่อถวายและติด
 กระจกให้แก่ห้องสมุดจักรี

ทางขวาประตู มีท้าวเขมรและ ทางซ้ายมีมอญ
 นาฬิกาตั้ง ทั้งสองอย่างนี้ เป็นของตั้งประจำอยู่ใน
 พระตำหนัก ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก
 ขณะประทับอยู่ที่วังพระชนม์มอญ

ทางเฉลียงด้านซ้ายตอนติดกับผนัง มีตู้ ๒ ใบ
 ใส่หนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับประเทศไทยใกล้เคียง เช่น
 ประเทศพม่า อินเดีย จีน ไทจีนฝรั่งเศส และมลายู
 โดยมากเป็นหนังสือภาษาอังกฤษ

ผนังตรงข้ามกับตู้หนังสือนี้ ติดรูปสมุดตำนแห่ง
 ประเทศชวา มลายู และมหाराชาประเทศอินเดีย
 เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

๑. สุตันัน สุตถานเมืองไซโล ประเทศชวา
๒. ประโหมสุทรี พระชวาของคัมภีร์ของ
 สุตถานสุตตันัน

๓. มหาราชาเมืองรามนคร ประเทศอินเดีย

๔. มหาราชาเมืองไชยประ ประเทศอินเดีย

- ๕. มหาราชามืองโคฟาร์ ยาโรคา ประเทศ
อินเกีย
- ๖. สุลต่านเมืองยโฮ สหรัฐมลายู

ห้องใหญ่

เมื่อเข้าประตูห้องใหญ่ ทิวข้างประตูทางซ้ายมือ
จะเห็นถ้ำมอญ ถ้ำมอญนรยว้างคล้ายค้ำตั้งเหลี่ยมเล็ก ๆ
แต่มีกลองคตอยู่ด้วย กลองนี้สำหรับขยายภาพให้
เห็นชัดเจนนยิ่งขึ้น มีภาพทรงสมเด็จพระนารายณ์—
ราชานภาพทรงถ่ายในขณะที่พระองค์เสด็จไปตรวจ
การตามหัวเมืองต่าง ๆ ในมณฑลฝ่ายเหนือข้าง ไป
ตรวจโยธาณวัตถุสถานทั้งจังหวัด พระนครศรีอยุธยา
บ้าง และเสด็จไปชมนครวัดในประเทศเขมรบ้าง
ผู้ใดมีความประสงค์จะชมภาพต่าง ๆ ในถ้ำมอญนี้
จะบอกเจ้าหน้าที่ให้จุดและเปิดไฟชมได้
ที่สำนัสนสมเด็จพระนารายณ์ เก็บลายพระหัตถ์
สมเด็จพระนารายณ์ราชานภาพ ทรงทรงมี ใต้ถือบ

24/06/2565

ถิ่นสมเด็จพระนเรศวรมหาราช วิเศษวิเศษยิ่งกว่าใคร ๆ ด้วยเรื่องที
 เกือบจะประวิบัติศาสตร์ ไชยราชนคร จนยศจรรณนิยม
 ประเพณีและวิชาต่าง ๆ เป็นลายพระหัตถ์ที่ท้าว
 มีได้ ตามพระหัตถ์เหล่านี้เริ่มแรกนศ. พ.ศ. ๒๔๗๕
 ถึง พ.ศ. ๒๔๘๖ เกือบจะเรื่องไว้เป็นแฟ้ม ๆ รวม
 ทั้งสิ้น ๓๓ แฟ้มด้วยกัน กรมศิลปากรได้นำถวาย
 พระหัตถ์เหล่านี้ลงในหนังสือวารสารศิลปากรตั้งแต่
 ต้น ไทยให้ชื่อว่า "ตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช" ปรากฏว่ามีผู้
 นิยมอ่านกันมาก และขอพิมพ์ในหนังสือวารสาร
 ศิลปากรแล้ว ได้มีผู้ขออนุญาตพิมพ์แจกในงานศพ
 เพศให้แพร่หลายยิ่งขึ้นอีกหลายครั้ง

บนหลังค้ำตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สังกโลก เป็น
 ของงามก็ทั้งรูปทรงและบริบท ไม่มีรอยแตกร้าวเลย
 เศียร สังกโลกไทย ก็บริบท และไม่มีรอยแตกร้าว
 เลยนั้น เช่นของหาได้ยากอย่างยิ่ง แจกกันไปใน
 พระยานครพระรามถวาย สมเด็จพระนเรศวรมหาราช—
 ราชานภาพในงานวันประสูติ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

ต่อไปทางผนังด้าน ตะวันตกตั้ง ตู้ใส่ หีบใส่
หนังสือทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เป็น
หนังสือ ที่สมเด็จพระบรมราชาเจ้าภาพ ทรง
พระสมัญ ในขณะทศพรองค์ยังมีพระชนม์อยู่ หนังสือ
เหล่านี้จัดทำขึ้นหมวก ๆ ใ้ไว้ในตู้ เรียงตามลำดับ
ดังต่อไปนี้

ก. ตรรกะเบื้องต้น เป็นหนังสือที่ฝรั่งแต่ง
เกี่ยวกับเรื่องเมืองเงิน มีทั้งแปลด้วยพระวิเศษ
การเมืองและศิลปะกรรมของเงิน เช่นที่แต่งด้วยชาวม
แผ่นดิน ส่วนหนังสือภาษาไทยก็มีเรื่องพงศาวดารเงิน
ที่แปลเป็นไทยเช่นเรื่อง เดชะกถ สามก๊ก และ
ชองกั ๗๓

อนึ่งยังมีหนังสือเรื่องเมืองเงิน มีรูปต่าง ๆ ใ้
ติดอยู่ที่ ๒ ๓

๑. โยชิโงะสึ ๑๑ มหาสังฆราชแห่งกรุงโรม
๒. พระราชันนเนสทริค แห่งประเทศเบลเยียม

๒๔/๐๖/๒๕๖๕

พระ เอร็ดองศ์โลก

๓. พระโอรส ๖ องค์ ของ พระเจ้า เดียว โยลท์
และพระราชินี แอสทริก แห่งประเทศเดนมาร์ก

๔. พระรูปหมู่พระราชวงศ์ซอตันดา

๕. พระราชินีวิคตอเรียแห่งสวีเดนและ
มกุฎราชกุมารี

๖. เจ้าชายกอนต แห่งประเทศเดนมาร์ก กับ
เจ้าหญิงพระชายาและ โอรสองค์แรก

๗. คู่มือพิมพ์รายบิลล์ และ รายเดือน

ภาษาอังกฤษ มีหนังสือพิมพ์พิมพ์รายสัปดาห์ของยุโรป
หลายเรื่องเช่นหนังสือพิมพ์พินซ์ แอนนวลริคเตอร์
ฟอร์ เรนนี่ แอฟแฟร์ และ ยูเลตินของ สำนัก ฝรั่งเศส
แห่งปลายยุโรปทิศ

๘. คู่มือที่ ชาว ต่างประเทศ เขียนเกี่ยวกับ
เมืองไทย ในต้นรวบรวมหนังสือที่ชาวต่างประเทศ
เขียนเกี่ยวกับเมืองไทยไว้ได้จำนวนมาก หนังสือ
เหล่านี้ โดยมากมี ฉายเซ็นผู้ แต่ง ส่งมา ถวายสมเด็จพระ

กรมพระยาคำรงราชานุภาพโดยทรง และบางเล่ม
เป็นหนังสือที่หายากอย่างยิ่ง เช่น เบตวันเพเพอร์
ทซ์เพเพอร์ จดหมายเหตุไทยกับฝรั่งเศสครั้งกรุงเก่า
และเรื่อง ท้าวเขอมนัน ซอตอริง เขียน เกยว กยวัก
วาชารามในประเทศไทยเป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีวารสารของสมาคม สืบค้นวิชา
แห่งประเทศไทย (สยามสมาคม) หนังสือบางกอก
วีปส์ตีทซ์วี เริ่มออกตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๘ (พ.ศ. ๒๔๑๒)
บางกอกคาถาถิ่นเขอริงซึ่งเริ่มออกตั้งแต่ ค.ศ. ๑๘๖๓
(พ.ศ. ๒๔๐๖)

ง. หนังสือประวัติศาสตร์ เป็นคู่ ทม

หนังสือภาษาไทยล้วน ๆ มีหนังสือเกี่ยวกับประวัติ
ศาสตร์และพงศาวดารของไทย และประเทศเพื่อน
บ้านใกล้เคียง หนังสือประชุมพงศาวดารภาคต่าง ๆ
พงศาวดารสมัยพระราชหัตถเลขา พงศาวดารโยนก
และพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์เป็นต้น หนังสือ

เหล่านี้ โดยมาก มีลายพระหัตถ์สมเด็จพระบรมพระยา
 ดำรงราชานภาพ ทรงบันทึกข้อความคิดเห็นของ
 พระองค์ไว้เกือบทุกเล่ม นับว่าเป็นหนังสือที่มีค่ายิ่ง
 สำหรับผู้ที่จะใช้ศึกษาและค้นคว้าต่อไป

จ. คู่มือหนังสือเกี่ยวกับศาสนา ขึ้นไว้หนังสือ

จำพวกที่เกี่ยวข้องกับศาสนาแทบทุกศาสนา ทั้งชาว
 ต่างประเทศเช่น อาทิเช่น ศาสนาพุทธ ทั้งลัทธิ
 หินยานและมหายาน ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาเชน
 และคริสต์ศาสนา หนังสือเหล่านี้เป็นหนังสือภาษา
 อังกฤษโดยมาก ส่วนหนังสือภาษาไทยมีขนาดเล็ก
 ๒ ๓ เล่ม สำนวน ๒ เล่ม และหนังสือที่เกี่ยวข้องกับ
 พระธรรมต่าง ๆ

ฉ. คู่มือหนังสือเกี่ยวกับพุทธศาสนาโดยเฉพาะ

จัดรวบรวม เฉพาะ หนังสือว่าด้วย เรื่อง พุทธ ศาสนา
 โดยตรง เช่นเรื่องพระธรรมบทแปล พระวินัยแปล
 พระวิสุทธิมรรค และ พระมงคลที่ยืนยันยืนยัน

ชั้นล่าง จัดไว้ สุ่ม รูปภาพ โยธราธ วัคคุดสถาน
ภาพต่าง ๆ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าตากสินทรงวาดตามภาพ
ทรงฉายเมื่อคราวเสด็จตรวจราชการในมณฑลต่าง ๆ
เมื่อครั้ง ดำรงตำแหน่ง เสนาบดี กระทรวงมหาดไทย
มีภาพซีกประเทศสหรัฐอเมริกา จีน และอินเดีย และ
มีกระบอกยิงสำหรับส่องดู ภาพ ให้เห็นเด่นชัดยิ่งขึ้น
อีกด้วย

ภาพต่าง ๆ เหล่านี้เป็นภาพที่หาได้ยากอย่างยิ่ง
บางภาพ ทรงถ่ายไว้ ก่อนที่ของ โยธราธ อันมีค่าจะถูก
ทำลายลงไป เช่นภาพขานพระศิวีหารพระแท่น
ศิลาอาสน์ ฝีมือช่างครึ่งสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ซึ่ง ถูกไฟไหม้ สูญหายไปแล้ว เมื่อในรัชกาลที่ ๕
ภาพฐาน ปรางค์ราชมนต์ของ พระราชาธิบดี
แต่ครั้งกรุงสุโขทัย ซึ่งยกลักษณะถูกทำลายสูญ
หายไปแล้วเป็นต้น

ข. ตีพิมพ์ เก็บหนังสือสรรพตำราต่าง ๆ เช่น
คณิตศาสตร์ ซึ่งว่าด้วยคณิตวิทยาและมาตรา

พฤติ ครอบ ๑๐๘ ฉันทิ ชุมนุมคำรากลอน ภูมิศาสตร์
ประเทศไทย พงศาวดารยุทธศาสตร์ ตำรายุทธศาสตร์
คำรากลาว คำรากล่นกล้วยไม้ และพวกอภิธานต่าง ๆ
เช่น อภิธานสันสกฤต - ไท - อังกฤษ อภิธานอังกฤษ
- สยาม และพจนานุกรมต่าง ๆ อีกหลายอย่าง

บนหลังตู้ตำราที่มีรูปต่าง ๆ ใต้กรอบตั้งไว้ คือ

๑. พระราชินีวิกตอเรีย แห่งประเทศอังกฤษ

๒. รูปเล็ก ๔ รูป พระราชินีแมรีแห่งประเทศ

อังกฤษ พระราชทานมาในวันขึ้นปีใหม่ รวม ๔ ปี
ด้วยกัน

ตามชื่อนามโต๊ะ ทรงพระอักษร และ เก้าอี้ หมอน
ของสมเด็จพระราชินีเจ้าราชานภาพ โต๊ะทรง
พระอักษรทวนเป็นของคงเดิมตั้งแต่แรกทรงงาน เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๓๒ จนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ นับเวลาที่ทรง
ใช้คิดต่อกันได้ ๔๓ ปี

บนโต๊ะมีเครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับการทรงพระอักษร
หลายอย่าง เช่น แวนฉายา ปฏิทิน สมุดบันทึก ปากกา

กันคือ ครั้งเป็นรูปเท่าสำหรับยกเรียกคนใช้ ที่มยุหวิ
 กต้องยาสุข และเมื่อพระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจุล
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สวมเด็จพระมหาพรยาเทววงศ์ไวยการ
 และสวมเด็จพระมหาคำวรวงราชานภาพทรงถ่ายร่วม
 กันในขณะ เมื่อพระ องค์ท่าน คำรงตำแหน่งเสนาบดี
 กระทรวงมหาดไทย และสวมเด็จพระมหาพรยาเทววงศ์
 ไวยการ คำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงการ
 ต่างประเทศ

มีกระดาษฟลอส แก้ว อยู่บน โต๊ะ ทรงพระอักษร
 แผ่นหนึ่ง ทรงเขียนด้วยตัวกันสอ เป็นร่างททรงรับ
 คุยเรื่องลักษณะเรียกพระเจ้าแผ่นดินแต่โบราณ ร่าง
 นี้เป็นลาย พระหัตถ์ ชนสอ ท้ายททรง เขียนขึ้น ก่อน
 สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖

ที่ผนังเหนือ โต๊ะทรงพระอักษร มีที่ติดผนัง
 ในตู้ ไม้แกะสลักขึ้น มีสิ่งของติดผนังกรมทงนั้
 ขึ้นบนตามลำดับลงมาตั้งต่อไป

ก. ประกาศนียบัตรตั้งเครื่องราชอิสริยาภรณ์
ชั้นสูง และประกาศนียบัตรตั้งกรม ของสมเด็จพระ
กรมพระยาจักรีราชานุภาพ บรรจุไว้ในถุงผ้าตาค
รวม ๖ ชิ้น

หีบศราประจำพระองค์สองใบ ทิวหีบทำด้วยไม้
ประติมากรรม วัสดุเหล็กมโหฬารและกลมโหฬาร ในหีบ
ใส่เหล็กมโหฬารประจำชาติสองดวง เป็นตรา
ส่วนพระองค์เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวง
มหาดไทย และหีบโยกกลมมโหฬารประจำชาติส่วน
พระองค์เมื่อครั้ง เสด็จฯ พนมมือฯ ซึ่งใช้ เป็น ตรา ส่วน
พระองค์เมื่อมาจนตลอดพระชนมายุ

ข. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ต่างประเทศ เช่น
ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาจักรีราชานุภาพ ทรงได้
รับโดยพระราชกฤษฎีกาต่าง ๆ เช่น เครื่องราชอิสริยา
ภรณ์ชั้นสูงของประเทศญี่ปุ่น ประเทศเดนมาร์ก
รัสเซีย อิตาลี และเยอรมัน

ค. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงของประเทศ
กรีซ อิตาลี สวีเดน เยอรมัน และเบลเยียม

ง. เครื่องราชอิสริยาภรณ์ชั้นสูงของประเทศ
ฮอลันดา อังกฤษ และฝรั่งเศส

ผู้ที่ภคนับไข่มุกมาทางทิศเหนือ มีสิ่งของจัก
แลคองเริ่มตั้งแต่ชั้นบนตามลำดับ

ก. มาลัยขิ่นเคีย มหาราชามือองพาราณสี
สวมดวงยสมเด็จกรมพระยาคำรงราชานุภาพ ใน
คราวเสด็จประพาสประเทศจีนเคียเมื่อพ.ศ. ๒๔๓๕

พระพิมพ์เมืองพม่า รัชูปาตพม่าถวายเมื่อ
พ.ศ. ๒๔๗๗

พระบรมรูปสมเด็จพระพันปี ประทานสมเด็จ
กรมพระยาคำรงราชานุภาพเมื่อคราวขึ้นตำแหน่งใหม่
ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕)

ถ้วยหินทำ พราหมณ์ ใต้ตอกไม้ถวาย
สมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพที่ตำบลพุทธรักษา

เมื่อคราวที่พระองค์เสด็จประพาสประเทศอินเดีย
พ.ศ. ๒๔๓๘

๒. คณนอภ กัลลียงบาลีสืบตั้งอัน พระบาท
สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงซื้อมาจาก
ทวีปยุโรป พระราชทานสมเด็จพระบรมพระยาจักรี—
ราชานุภาพ

ยัตริโดยสารรถประจำทางฟรี บริษัทลอนดอน
เขเนอเว็ลธอนนิยส์ ถวายสมเด็จพระบรมพระยาจักรี—
ราชานุภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓

ของยุหรจำหลักเป็นตราของเมืองต่าง ๆ ใน
ทวีปยุโรป ซึ่งสมเด็จพระบรมพระยาจักรีราชานุภาพ
เสด็จประพาสในปี พ.ศ. ๒๔๓๘ และ พ.ศ. ๒๔๗๓
ทั้ง ๒ ครั้ง

การนี้สำหรับตัดหน้าออกเป็นเครื่องหมายอนุญาต
ให้เข้าใช้ในเส้นทางบินที่เขนคอนได้ เมื่อคราวเสด็จ
ประพาสยุโรป พ.ศ. ๒๔๗๓

บัตรอนุญาต เข้า ชมการ แข่งม้า ที่นอส กอส
ประเทศอังกฤษ พระราชสำนักส่งมาถวายเมื่อคราว
เสด็จประพาสประเทศอังกฤษ พ.ศ. ๒๔๗๓

เหรียญสมาชิกรักบี้ในประเทศอิตาลี สมาคม
กึ่งเทควาย

ตลับกระ ปักซ์เฮลเฮาส์เคอว ฤวายท เมืองเนเยล
ประเทศอิตาลี เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๓

คอนไน จานยอลเลนเคนเคนมารักสของโย โยหนง
เขียนเป็นรูปสลิมอ และอีกโยหนงเขียนเป็นรูปเด็กกำลัง
มองคนในครุสท์มาส ๘ พระหัตถ์เจ้าหญิงมากรวิต
ก็มาทรงเขียนเอง แล้วส่งมาถวายสมเด็จพระยา
ทิวงราชานุภาพ

โถยอลเลน เขียนพระรูปพระเจ้าคริสเตียน
ที่ ๕ พระเจ้าแผ่นดินเคนมารัก เจ้าชายวิลคิม
ราชโอรสส่งมาถวายในวันประสูติสมเด็จพระยา
ทิวงราชานุภาพครบ ๗๐ พรรษา

ค. หม้อเกล็ดอวางบนจานเงินใต้ชนมขึง ที่งาน
 มีวาริกภาษารัสเซีย เจ้าเมืองโอเคซซกนำถวาย
 ตามประเพณีรัสเซีย เมื่อสมเด็จพระยาทำรง-
 ราชานุภาพเสด็จลงเมืองโอเคซซก ประเทศรัสเซีย
 พ.ศ. ๒๔๓๔

ปอสเลนฝรั่งเศส ทำเป็นรูปหญิงยืนบนม้าน
 ผู้ชำนาญการ โรงงานแซฟร์ ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่ง
 เป็นโรงงานทำเครื่องปอสเลน ถวายสมเด็จพระยา
 ทำรงราชานุภาพ เมื่อเสด็จไปเยี่ยมโรงงานนี้ใน
 พ.ศ. ๒๔๓๔

เครื่องแก้วเมืองเวนิซ ทำเป็นรูปถ้วยเชิง ท
 ึ่งถ้วยทำเป็นรูปปลา โรงงานทำเครื่องแก้วเมือง
 เวนิซประเทศอิตาลีเข้าถวาย ในขณะที่สมเด็จ
 กรมพระยาทำรงราชานุภาพ เสด็จเยี่ยมโรงงานนี้
 เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๓

๒๔/๐๖/๒๕๖๕
 ตรงซุ้มที่มุมหน้า ประดิษฐานพระรูปสมเด็จพระ
 กรมพระยาทำรงราชานุภาพทำด้วยหินอ่อน เป็นรูป

ครั้งพระองค์ทรงอยู่บนฐานหินอ่อน พระรูปนทามาจาก
ประเทศคือतालเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๘ และมณฑลของพระองค์
คือตราจุลจอมเกล้าสวมทักอยู่

สองข้างพระรูปมีโต๊ะทำด้วยเขากวาง ตั้งครอบ
แก้วข้างละอัน ในครอบแก้วมีขามใส่ต้นไม้อ่าด้วย
แก้วทั้งหมด เป็นแก้วมอไทย ทำตามคำรา
กรมขุนวรจักรธรานุภาพ หม่อมเจ้าคำรัสคำรัง

ไฮรสถกรมขุนวรจักรฯ ถวายสมเด็จพระนพราชา
นารถราชานุภาพในงานขึ้นวังใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘

ที่หน้าตู้ประคิยฐานพระรูปนี้ มีนางข้างตั้งอยู่
คู่หนึ่ง เป็นนางข้างช่อพลายทองคำ พระครุเทวีมัต
ทหนองโพ จึงหวั่นครุสรวรรค ผู้เป็นเจ้าของข้างถวาย

คู่ตึกผนังโดยเข้าไปจากตู้ประคิยฐานพระรูป
สมเด็จพระนพราชา นารถราชานุภาพ มีสิ่งของตั้งคือ
ไปนี้

2406/2565

ก. รูปจำลองพระนพราชาพนม ทำด้วยเงิน
รูปจำลองคันศรคู่ข้าง ทำด้วยเงิน

รูปจำลองต้นหมากนั้ง (มะเขือพวง)
ทำด้วยเงิน

ข. เกวียนมณฑลอยุธยา ทำด้วยเงิน

สิ่งของต่าง ๆ ที่จัดแสดงในตู้เป็นสิ่งของที่
คณะกรรมการเมืองต่าง ๆ ถวายสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพ เป็นที่ระลึกในขณะที่พระองค์
เสด็จทรงพระราชการในมณฑลภาคอีสานเป็นครั้งแรก
เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๑-๒๔๕๗

วัตถุต้นทางทิศตะวันออก มีสิ่งของต่างแสดง
ตามลำดับดังต่อไปนี้

ก. จานข้านับไม้ถัน รูปพระเศวตวรจรรณ
ข้างเผือกในรัชกาลที่ ๕ รูปนพระเทพวงษา (ยาน)
เป็นศิษย์

ขวดหมึกรูปกตภา สมเด็จพระบรมโอรสาธิ
ราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ ถวายสมเด็จพระยา
ดำรงราชานุภาพในงานวันประสูติ พ.ศ. ๒๔๒๒

ข. ฎีกาของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 สกลนคร คณะกรรมการเมืองสกลนครขอขานขึ้นที่
 พระที่นั่งเสด็จตรวจราชการ ในพ.ศ. ๒๔๔๗

แกว้องถนุญมีฐานรอง ขดพยทท้ายปลายแกว้อง
 หนึ่งทวนนทยวี พระภิกษุของคหนงเจ้าชื่อไม้โตถวาย
 รัชชังขรรทกณแก้ว เป็นเครื่องหมายของ
 พุทธศาสนาลัทธิมหายาน ทำในประเทศญูปูน

ค. กล้องยาวสูง ๒ กัดขึง พระถะว่าถวาย ใน
 ขณะที่สมเด็จพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ราชการมณฑลพายัพครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑

ตราราชสีห์และ ตราจักร สำหรับบันทึก ประชุม
 บันทึกส่วนพระองค์ ๒ คู่

ผอบเมืองน่าน คณะกรรมการเมืองน่านถวาย
 เป็นพระลกลเมือเสด็จตรวจราชการ ในพ.ศ. ๒๔๔๑

ทไล่หมอกและปากกามีฉัตรรอง ทำด้วยเงิน
 นาย ช. รเวต คำณิต^๕ ที่ปรึกษากระทรวงการคลัง
 ถวายเป็นพระลกลเมือสมเด็จพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

นภาพทรงช่วยร่าง พ.ร.บ. เหยี่ย่านาญสำเริงใน
พ.ศ. ๒๔๕๕

บนยกพนกานที่ศเห็นช ักสิ่งของทสมเกา

กรมพระยาตำรงราชานภาพ ทรงใช้ ในเวลา เสก
ตรวงราชการท้วพระราชอาณากร มีสิ่งของที่นำ
ทังค่อไปนี้

๑. ถานน้ำ

๒. เก้าอผ้าใบ มีหมอนคัก

๓. ไค้เหล็ก และ ถาคสำทว็ รอง เครอง พระ

โอสถ

๔. หีบขกนคทำค้วอทวอยทาส์ทำ ช่างใน
มมิต งาน ช่อมช่อน และชวคหน้า

ทื่อ จากมช น ออกมา มี ไค้ไม้ สักขนาดใหญ่
ชาไค้ทำทลคเป็นรูปช้าง ๓ ค้วขนรองรยอยู่ ไค้ระ
ค้วทำไม้สักต้นแรกทโคกลงจากข่าเมืองฝาง บริเวณ
บอเนยว จากค ไค้คทำดวอยสมเกากรมพระยา

ตำรงราชานภาพเมือชนวิใหม่ พ.ศ. ๒๔๕๕

บนโต๊ะมีแจกัน ช้อนส้อม เข็ม เข็มรุ่มปราสาท
 โครนเบ็ก ประเทศเคนมารัก พระเจ้าคริสเตียน
 ที่ ๑๐ พระเจ้าแผ่นดินเคนมารัก พระราชทาน
 สมเด็จพระบรมพระยาตำราจกานภาพ เมื่อพ.ศ. ๒๔๗๓
 หนึ่งตอนล่างรอบห้องมีราวไม้เท้ารูปแปลก ๆ
 ไม้เท้าเหล่านี้สมเด็จพระบรมพระยาตำราจกานภาพ ทรงสะสมไว้
 เป็นจำนวนมาก มีทั้งของตำราจกานภาพจากต่างประเทศและ
 ทำในประเทศไทย บางอันเป็นของที่พระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงซื้อพระราชทานเมื่อ
 คราวเสด็จประพาสยุโรป เท่าที่ทรงคงแสดงไว้ใน
 หอตำราจกานภาพนี้ยังไม่หมด คัดเลือกแต่เฉพาะอันที่เห็น
 ว่าแปลกและงามมาไว้ให้ดูเป็นตัวอย่างเท่านั้น

ทางผนังด้านตะวันออก มีตึก ๑ เรียงกันอยู่
 ๓ ไร่ ที่เหล่านี้ได้หนังสือต่าง ๆ เรียงตามลำดับ
 ตั้งเข้าไป

24/06/2565

ใบบน
 ใบบน
 ใบบน
 ใบบน
 ใบบน

เนชั่นเนลยอชราภาพคนแก่กาซัน

บนหลังตู้มรยบยื่น สนมเด็จพระสังฆราช (สว)
 นารุททอฟ เวนนิง ซ่างย่นชาวสวิชบนถววยสมเด็จ
 กรมพระยาตำรงราชานภาพ

ใบที่สอง ใ้หนึ่งสี่อเนบเรียนค่าง ๆ ในสมัย
 กรมเด็จพระยาตำรงราชานภาพได้ทรงเรียนเอง
 และได้ทรงรักใ้คนเรียน โรงเรียนสวนกลหลายเรียน
 ใน เวลาที่ ทรงกำรงตำแหน่งอธิบดี กรมศึกษาธิการ
 และมีหนังสือค่าง ๆ ที่พระองค์ทรงนิพนธ์ ในขณะ
 ทรงกำรงตำแหน่งนายกหอสมุด จักรวรรดิสยาม
 จนทรงเป็นนายกราชบัณฑิตยสภา หนังสือที่พระ
 องค์ทรงนิพนธ์ ทั้งหมดนี้ ได้ ฤทพมพ ขนเช่นเดิมแล้ว
 และที่รวม (ยังไม่ครบ) ไว้ในตู้นี้ด้วย พระนิพนธ์
 ของสมเด็จกรมพระยาตำรงราชานภาพนี้ ถ้าจะนับ
 ทั้งหมดที่ เรียงต้นเรียงย่นและเรียงเบ็ดเตล็ดค่าง ๆ
 จะรวมกันได้ ไม่ต่ำกว่า ๗๐๐ เรียง

บนหลังตู้มรยบย่นนาทใหญ่ นักโทษเรือนจำ

นครราชสีมาทำถวาย และหนังสือเขียนลายทอง
เป็นของพระยาอมรินทร์ราชาธิ ถวายในคราวขึ้นวัง
ใหม่ พ.ศ. ๒๔๕๔

ใบที่สาม ใ้หนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษที่ออก
เป็นรายชั้กั ่ รายเดือน เช่นหนังสือพิมพ์สัันแตรวันต์
และไปดิกเกิลไซแอนส์ เป็นต้น

บนหลังที่มีรูปพระเยซูถูกตรึงอยู่ บน ึ่งกลางเขน
บีซอปแชรร์วอลถวาย

ในระหว่างที่ ใบที่สอง มีดงไม้กอลฟ์ พร้อมด้วย
ไม้กอลฟ์ ๑๒ อัน เป็นไม้กอลฟ์ที่ ไ้รฟเฟิลเซอร์ อาชี
คอมสตัน (Archie Comiston) ทำขึ้นพิเศษสำหรับ
ผู้ทดลองมือซ้าย เซอร์ราฟ แพเจต (Sir Ralph Paget)
ถวาย

อัน ร.ศ. ชศนรก ที่ส่งเข ีมาจากประเทศ
เคนนารกในรัชกาลที่ ๕ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๔

ทรงฉันทักคณั้ประเทศหือใหญ่มี ีเก้สำหรับทรง
เขียนแปลคำแปลสนท

กลางห้อง

ตั้งฉากกระจกใส ลายพระราชหัตถ์ เลขาของ
พระเจ้าแผ่นดินและลายพระหัตถ์เจ้านายต่างประเทศ
ที่ทรงมีประทาน สมเด็จพระมหาคัมภีร์ราชานภาพ
ทางทิศเหนือ ของ ฉาก กระจก มีตู้ใสห้อยอยู่ที่
ระลอกซึ่งสมเด็จพระมหาคัมภีร์ราชานภาพ ทรงได้
รับในงานต่าง ๆ และมีตอกพิณเงินพิณทองซึ่งเป็น
ของ พระเจ้าแผ่นดิน ทรงใช้รับในงาน พระราชพิธี
บรมราชาภิเษก

ทางทิศใต้ มีครอบแก้วใสตั้งฉากข้าง
หนังสือ เป็นฝีมือของข้าราชการกรมศึกษาธิการ
ซึ่งถวายในขณะสมเด็จพระมหาคัมภีร์ราชานภาพ
ทรงดำรงตำแหน่ง อธิบดี กรมศึกษาธิการ เมื่อ
พ.ศ. ๒๔๓๓

๒ 2๕0๒๒๖๖ 1A
ผนังห้องใหญ่มีพระบรมรูปและพระรูปพระเจ้า
แผ่นดินและเจ้านายต่าง ๆ ทั้งของต่างประเทศและ

ของประเทศไทย พระบรมรูปและพระรูปเหล่านั้น มี
 ภายพระราชหัตถ์เลขา และลายพระหัตถ์ประทาน
 และถวายสมเด็จพระกรม พระยาคำรงราชานุภาพทรง
 จรดถ้วพระนามเรียงตามลำดับไปตั้งแต่ผนังด้านใต้
 (ผนังตรงประตูเข้าห้องใหญ่) คือ

ผนังด้านใต้

หมวก ๑

ก. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงฉายพระบรมฉายาลักษณ์ พร้อมกับสมเด็จพระเจ้า
 ชาร์น โคโลสท์ ๒ เอ็มเปอเรอแห่งประเทศรัสเซีย เมื่อ
 ทราบเสด็จจรุงเขนตยเคตอรัสเบิร์ก เมืองหลวงของ
 ประเทศรัสเซีย เมื่อร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๕๐)

ข. พระเจ้าชาร์น โคโลสท์ ๒ เอ็มเปอเรอแห่ง
 ประเทศรัสเซีย พระบรมรูปแผ่น สเด็จพระเจ้า
 ชาร์ทรงส่งมาพระราชทานสมเด็จพระกรมพระยาคำรง-
 ราชานุภาพจากสนามรบเมอสิงกราม โลกครั้งที่ ๑

ค. แกรนด์พิทักไมเกิล พระราชอนุชาของ
พระเจ้าซาร์นิโคลัสที่ ๒

ง. ซารินาแมรี พระราชมารดาของพระเจ้า
ซาร์นิโคลัสที่ ๒

หมู่ที่ ๒

ก. เจ้าชายคริสเตียนเฟรเดอริก มกุฎราช-
กุมารเดนมาร์ก ต่อมาเป็นพระเจ้าเฟรเดอริกที่ ๘
แห่งประเทศเดนมาร์ก

ข. พระราชินีหลุยซา มเหสีของพระเจ้า
เฟรเดอริกที่ ๘ แห่งประเทศเดนมาร์ก

ค. เจ้าชายฮาลส์ พระราชโอรสของพระเจ้า
กรุงเดนมาร์ก

ง. เจ้าชายคริสเตียน พระราชโอรสของ
พระเจ้ากรุงเดนมาร์ก

จ. พระราชโอรสและพระราชธิดาของพระเจ้า
เฟรเดอริก

ณ. เจ้าหญิงหลุยส์ พระราชธิดาของพระเจ้า
เฟรเดอริก

หน้าที่ ๓

พระบรมรูปพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
อยู่หัว เขียนด้วยสีน้ำมัน

หน้าที่ ๔

ก. พระบรมฉายาลักษณ์ พระบาทสมเด็จพระ
ปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระวชิราวุธสมเด็จพระ
กรมพระยาคำรงราชานุภาพ ในคราวเสด็จกลับ
ประเทศไทยครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๑

ข. พระเจ้าคริสเตียนที่ ๙ พระเจ้าแผ่นดิน
ประเทศเดนมาร์ก

ค. พระราชชนกหญิงแห่งกรุงเดนมาร์ก

ผนังด้านตะวันตก

ก. พระรูปสมเด็จพระยาคำรงราชานุภาพ
ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงถ่ายที่
วังหลวงโบราณบุกหน้าวัด พ.ศ. ๒๔๖๕

ข. พระบรมรูปพระยาท สมเด็จพระเอกเทวี
เจ้าอยู่หัว พระราชทานสมเด็จพระกรมพระยาตำรวจ-
ราชานุกาฬ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๙

ค. พระบรมรูปพระยาท สมเด็จพระเมงกุฎเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระราชทานสมเด็จพระกรมพระยาตำรวจ-
ราชานุกาฬ เมื่อ วันขึ้นปีใหม่ ร.ศ. ๑๓๑
(พ.ศ. ๒๔๕๕)

ง. พระบรมรูปพระยาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว พระราชทานในงานวันประสูติสมเด็จ
กรมพระยาตำรวจราชานุกาฬ เมื่อ ร.ศ. ๑๒๙
(พ.ศ. ๒๔๕๓) ก่อนเสด็จสวรรคต ๕ เดือน

จ. รูปเจ้าจอมมารดาชุม ในรัชกาลที่ ๔
พระมารดาของสมเด็จพระกรมพระยาตำรวจราชานุกาฬ

ผนังด้านเหนือ

ผนังด้านนี้ติดประกาศนียบัตร ต่างประเทศ
๒๔/06/2565
ทั้งในทวีปยุโรปและอเมริกา ตลอดจนทางทวีปเอเชีย
ซึ่งองค์การและสมาคมต่างๆ ถวายสมเด็จพระกรมพระยา

การพระราชทานภาพ เพื่อให้ทรงเห็นสมาชิกกิตติมศักดิ์
ประจำในสำนักราชบัณฑิตยสถานนั้น ๆ ทั้งราย
ละเอียดที่จะกล่าวต่อไป คือ

หมวก ๑

ก. ประกาศ นัยบัตร ของ สมาคม อากา เดเม
หลวงสำหรับศิษย์ศึกษาศาสตร์ เมืองตุริน ประเทศอิตาลี

ข. ประกาศนัยบัตร อากาเดมี ทีแนลฮาร์วัก
เมืองตุริน ประเทศอิตาลี

ค. ประกาศนัยบัตร ของรอสแยต อานซียติก
ไซไซเอต แห่งเบงกอล มีสำนักงานอยู่ที่เมืองเบงกอล
ประเทศอินเดีย

ง. ประกาศนัยบัตร ของสำนักฝรั่งเศส แห่ง
ปลาซบรพทส์ มีสำนักงานอยู่ที่เมืองชานอญ ประเทศ
อินโดจีนฝรั่งเศส

จ. ประกาศนัยบัตร สมาคมพุทธศาสนาเมือง
พนมเปญ ประเทศเขมร

ด. ประกาศนียบัตร ของสมาคมภูมิศาสตร์
แห่งชาติ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่กรุงวอชิงตัน ประเทศ
สหรัฐอเมริกา

หมู่ที่ ๒

ก. ประกาศนียบัตร ของเกรวินอินสติทิวท ซึ่ง
เป็นสมาคมมหาวิทยาลัย ตั้งอยู่ที่ เมืองเลเคน
ประเทศเนเธอร์แลนด์

ข. ประกาศนียบัตร ของสมาคมหลวง สำหรัย
ศิลปศาสตร์และวรรณคดี ณ เมืองฮัตตาเวีย ประเทศ
ชวา

ค. ประกาศนียบัตร ของไซไซเซตีกาเซยติก
ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส

ง. ประกาศนียบัตรของสมาคมรอยแอสบียออกง่า
ฟิศไซไซเซตีกา ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ ณ กรุงลอนดอน
ประเทศอังกฤษ

จ. ประกาศนียบัตรของสมาคมรอยแอสบียออกง่า
ไซไซเซตีกา ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ ณ กรุงลอนดอน
ประเทศอังกฤษ

ณ. ประกาศนียบัตร ของสมาคมรอยนเขลฮาเซย์
 ทิกโซไซเอติ ซึ่งมีสำนักงานอยู่ ณ กรุงลอนดอน
 ประเทศอังกฤษ

ผนังด้านตะวันออก

ที่ผนัง ด้านตะวันออก นิตฺยรูป พระเจ้าแผ่นดิน
 และเจ้านายต่าง ๆ ในทวีปยุโรป แลทุกประเทศ
 แลตระกูลอันมีลาภพระราชหัตถ์ แลสายพระหัตถ์
 ของพระเจ้าแผ่นดินและเจ้านายต่าง ๆ ส่งมาประทาน
 แลถวายสมเด็จกรมพระยาจักรงราชานภาพ ทรงสน
 ธิบายต่าง ๆ เสด้านทิศเวียงไว้เป็นหมู่ ๆ ตามลำดับจาก
 ทิศเหนือไปทิศใต้ดังต่อไปนี้

หมู่ที่ ๑

ก. พระเจ้าเซกเวตท ๗

พระเจ้าแผ่นดิน

ประเทศอังกฤษ

ข. พระเจ้ายอร์ชที่ ๕

พระเจ้าแผ่นดิน

ประเทศอังกฤษ

ค. พระราชินีแมรี พระราชินีประเทศอังกฤษ

จ. พระราชินีอาเล็กซานดรา พระราชินี

ประเทศอังกฤษ

หม่อ ๒

ก. เจ้าชายกุสตาฟ มกุฎราชกุมาร ประเทศ
สวีเดน

ข. เจ้าหญิงหลุยส์ พระชายาเจ้าชายกุสตาฟ

ค. เจ้าหญิงอินกริด พระธิดาเจ้าชายกุสตาฟ

ง. เจ้าชายออกเซด แห่งประเทศเดนมาร์ก

จ. พระเจ้าคริสเตียนที่ ๙ พระเจ้าแผ่นดิน

ประเทศเดนมาร์ก

ฉ. พระราชินีอาเล็กซานเดรีย พระมเหสีของ
พระเจ้าคริสเตียนที่ ๙

ช. เจ้าชายเฟรเดอริก มกุฎราชกุมาร

ประเทศเดนมาร์ก

ซ. เจ้าชายกุณฑพระอนซา เจ้าชายเฟรเดอริก

ญ. เจ้าหญิงมากาเรตตา พระชายาเจ้าชาย
ออกเซล

หมู่ที่ ๓

- ก. พระเจ้าแผ่นดินประเทศอิตาลี
ข. เจ้าหญิงแมรี โยเซ มกุฎราชกุมารี แห่ง
ประเทศอิตาลี
ค. เจ้าชายอิมแบร์ตุม มกุฎราชกุมารแห่ง
ประเทศอิตาลี
ง. พระราชินีมากาเรตตา พระมเหสีพระเจ้า
แผ่นดินประเทศอิตาลี

หมู่ที่ ๔

- ก. พระราชินีวิลเฮมีนา พระราชินีแห่ง
ประเทศฮอลแลนด์
ข. พระราชินีเฮมมา พระราชินีมารดาของ
พระราชินีวิลเฮมีนา
ค. เจ้าชายเฮนรี พระราชสวามีของพระ
ราชินีวิลเฮมีนา

ง. เจ้าหญิงบุเลินนา มกุฎราชกุมารี แห่ง
ประเทศชอแลนด

ห้องเล็ก

ในห้องเล็กจัดหนังสือต่าง ๆ ทั้งภาษาไทย
อังกฤษ และ ภาษาฝรั่งเศส เรียงตามลำดับตั้งโต๊ะไป
ที่ ใหญ่ทาง ผนัง ด้านตะวันออก มีหนังสือ
กฎหมาย ประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปะ เรื่องเที่ยว
และนำเที่ยวภาษาอังกฤษ และพจนานุกรมต่าง ๆ

หนังสือเกี่ยวกับโบราณคดีและศิลปะ มีหนังสือ
ซุกซาร์ลีซา ซุซตกา ซึ่งเขียนหนังสือที่ว่าด้วยศิลปะ
ของชาวอิตาลี พิมพ์ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส
มีหนังสือแมมมัววาคี โอโตยิก ว่าด้วยโบราณคดี
ของอินโดจีนฝรั่งเศส ซึ่งจัดทำโดยสำนักฝรั่งเศส
แห่งปลายทวีปนี้ นับว่าเป็นหนังสือที่มีค่าอย่างยิ่ง
ที่ ใหญ่ทาง ผนัง ด้านใต้ มีหนังสือสังคมวิทยา
และประวัติศาสตร์ประเทศอังกฤษ

ตู้ใหญ่ทางมุมผนังด้านตะวันตก มีหนังสือเรียง
อ่านเล่น และ ละครภาษาอังกฤษ ละครไทย และ การ์
ตูน และ เรื่องเที่ยวต่าง ๆ ภาษาไทย

ตู้เล็กชั้นเดียว เก็บหนังสือลายพระหัตถ์สมเด็จพระ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงบันทึกประจำวัน
ในคราวเสด็จประพาสยุโรปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๔ และ
ยังมีบันทึกประจำวันในเวลาเสด็จตรวจราชการ
หัวเมืองต่าง ๆ ต้นฉบับหนังสือที่ทรงนิพนธ์มรดกที่
เคยพิมพ์เป็นเล่มแล้วและที่ยังไม่เคยพิมพ์ หนังสือ
พิมพ์ดีด เรื่องและรูปเขตก้อนอกมาก

ที่หลังตู้ มีรูปถ่ายของบุคคลสำคัญของประเทศ
ต่าง ๆ ถวายสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ
เรียงตามลำดับดังต่อไปนี้

แถวหน้า

ก. เจ้าชายเฟรเดอริก มกุฎราชกุมารแห่ง
ประเทศเดนมาร์ก อภิเษกสมรสกับเจ้าหญิงอินกริด

แห่งประเทศสเปน (พระราชาและพระราชินีแห่ง
ประเทศเคนมาร์กในปัจจุบัน)

จ. ประธานาธิบดีคิคูแมกซ์ แห่งประเทศ
ฝรั่งเศส

ค. เจ้าชายยอช แห่งประเทศกรีซ

ง. ยิงไม้ทรายซอ

จ. มีสเตอร์ยอช แพตเตอร์ซัน พระอาจารย์
ภาษาอังกฤษของสมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย

ช. เจ้าชายกอสตาฟ พระอนุชาพระเจ้าคริส
เตียน แห่งประเทศเคนมาร์ก

ช. ลอร์ดเกรย์ แห่งประเทศอังกฤษ

แถวกลาง

ก. พระราชา และ พระราชินี แห่งประเทศ
เบลเยียม

ข. ซินญอร์มูสโซลินี ผู้เสด็จการประเทศอิตาลี

ค. รัชมนตรีแห่งเนเธอร์แลนด์

ด. คุงแพตเตอร์ซัน

24/06/2505

๒. สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนเรศวรสุรฤทธิ

๓. สมเด็จพระเจ้า ฟ้ากรม พระยา ภาณุ พันธ
วงศ์วรเทษ

๔. สมเด็จพระกรมพระยาคำรงราชานุภาพ

๕. พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์

๖. จอมพล พันอินเคนเย็ก ประธานาธิบดี

ประเทศเยอรมัน

๗. ทักษิณ เคอร์ฟรานซิส บี. แซชม์ (พระยา

กัลยาณไมตรี)

แถวหลัง

๘. สุนันเมืองโซโต ประเทศชวา กษัตริย์

ชวาและธิดา

๙. รัชมนุญถายัตินครวัต ประเทศเขมร

๑. นางสาวชูชาน กาเปเลซ

๒. สมเด็จพระกรมพระยาคำรงราชานุภาพ

๓. โยริเฟสเซอร์มานเชล

๔. โยริเฟสเซอร์เซเคส

ทางมณฑลบ้านเหนือ วัตถุประสงค์อัน
และสภานิติศาสตร์ ๗ ภาษาไทย หนังสือเหล่านี้
พระหัตถ์ของ สมเด็จ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงเขียนไว้หลายเล่ม เช่น ทรงชำระกลอนของ
สุนทรภู่จากหนังสือเล่มละสิ่ง ซึ่งพิมพ์ที่โรงพิมพ์
พานิชย์ผล เมื่อ ร.ศ. ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๕๕) และ
ทรงแก้ถ้อยคำในเรื่องถากถำกลอนเขียนต้น

หนังสือทางทิศเหนือ คีกรูปเจ้านายในราชวงศ์
เยอรมัน คือ

ก. คีกรูปโยฮัน แห่งบรันสวิก

ข. คีกรูปเซสอาลีซาเบธ แห่งบรันสวิก

หนังสือด้านตะวันออก คีกรูปต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

หมวก ๑

ก. ไกอเซอร์ินทลยซ์ แห่งประเทศเยอรมัน

ข. ไกอเซอร์วัลเฮมท์ ๒ แห่งประเทศเยอรมัน

๒๔ ก. ๒๕๖๖ ไกอเซอร์วัลเฮมท์ ๓ ของ

ไกเซอร์วัลเฮมท์ ๒

ง. เจ้าชายเฮนรี พระอนุชาของไกเซอร์วิลเฮ็ล์ม

ที่ ๒

หมวก ๒

ก. ประธานาธิบดีคานันท์ แห่งประเทศฝรั่งเศส

ข. ประธานาธิบดีคานันท์ แห่งประเทศฝรั่งเศส

ที่พนักงานโต ที่กรุงปารีส

ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๖๕ มีราชสีห์ทองอยู่ใน

ก. เจ้าพระยาอภัยราชา (โรดริค แยกเคอ-
มิน) ชาวเบลเยียม

ข. มิสเตอร์ส โครเชต ชาวอเมริกัน

ค. พระยาภักดียามไมตรี (เวสเคนการ์ค)

ชาวอเมริกัน

ง. พระยาภักดียามไมตรี (ฟรานซิส บี. แชปป์)

ชาวอเมริกัน

ที่พนักงานตะวันตก ที่กรุงปารีส

หมวก ๒๑๐๖/๒๕๖๕

ก. พระเจ้าคริสตีสวรรค์ พระเจ้าแผ่นดินเยอรมัน

จ. พระเจ้ามณเฑียร พระเจ้าแผ่นดินเขมร

ค. พระเจ้าแผ่นดินประเทศอียิปต์ (ยังไม่ทราบ
พระนาม)

ง. ออร์กษาเทสเพาเวสต์ ผู้คิดตั้งลูกเสือ
อังกฤษ

หมวก ๒

ก. ดัชเชสเฮาส์เตอร์ แห่งเนบิล ประเทศ
อิตาลี

ข. พระเจ้ายอร์ชที่ ๑ พระเจ้าแผ่นดินกรีซ
และพระเมเทลี

ระเบียบการกรมศิลปากร

เรื่องการพิทักษ์รักษาและการค้นคว้าใน

“หอสมุดตำรงราชานุภาพ”

เนื่องจากหม่อมเจ้าพนพิศมีย์ กิติยกุล ทายาท
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาตำรง-
ราชานุภาพ มอบสมุดหนังสือและเอกสารต่าง ๆ
อันเป็นสมบัติส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์
เธอ กรมพระยาตำรงราชานุภาพ ให้แก่ชาติ รัฐบาล
จึงจัดตั้งเป็นหอสมุด โดยเอกเทศ ขึ้นในกรมศิลปากร
เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสศึกษาและค้นคว้าหาความรู้
ต่อไป และขนานนามว่า “หอสมุดตำรงราชานุภาพ”
เพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
พระองค์นั้น

ด้วยเหตุที่หอสมุดตำรงราชานุภาพ มีสมุด
หนังสือและเอกสารที่สำคัญอันเป็นของหายาก และ
เป็นสมบัติอันค่าอยู่มาก สมควรจะมีกาารพิทักษ์รักษา

เป็นพิเศษมิใช่เช่นอันตรายคืบหน้าไป กรมคือป่ากร
จงวางระเบียบการพิทักษ์รักษา และการค้นคว้าในหอ
สมุดตำราโบราณภาพไว้คงต่อไปนี้

การพิทักษ์รักษา

๑. ให้มีกรรมการสำหรับพิทักษ์รักษาหอสมุด
ตำราโบราณภาพคณะหนึ่ง ประกอบด้วยบุคคลใน
ตระกูลเดียวกัน ๒ ท่าน และข้าราชการกรมคือป่ากร
๓ นายเป็นกรรมการ ซึ่งจะโตม้ค่าส่งกรมแต่งตั้งขึ้น

๒. กรรมการคณะนี้ทำหน้าที่พิทักษ์รักษาหอ
สมุดและสมุดคัมภีร์ ซึ่งคณะกรรมการในพระพิณัย
กรรม ๕ พระองค์ได้พร้อมกันยกให้แก่หอสมุดแห่งนี้
และมีหน้าที่พิจารณาการใช้จ่ายเงินทุนของหอสมุด
แห่งนี้ด้วย เพื่อกำหนดให้กรรมการแต่ละคนมีอำนาจ
ที่จะตรวจตราถึง การในหอสมุด และบัญชีเงินได้

ทุกเมื่อ 24/06/2565

๓. กรรมการมีอำนาจว่ากล่าวตักเตือนเจ้า

หน้าที่ซึ่งประจำอยู่ในหอสมุดแห่งนี้ได้ ในกรณีท
 ธุรกรรมการเห็นว่าพฤตภวณของเจ้าหน้าทีอาจนำมาซึ่ง
 ความเสื่อมเสียหรือเป็นอันตรายแก่เกียรติหรือสมบัต
 ในหอสมุด แต่ถ้าเป็นเรื่องเสียหายมาก ให้กรรมการ
 แจ้งต่ออธิบดีกรมศิลปากร เพื่อดำเนินการทาง
 ระเบียบวินัยต่อไป

๔. กรรมการมีหน้าที่แนะนำให้ กรมศิลปากร
 วาง ระเบียบ หรือ ข้อมูติ การ อย่างใด เพื่ช้ ข้าราชการ
 และเจ็ดชู้ให้หอสมุด นมความเจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นไป

๕. การประชุมของคณะกรรมการ ให้เป็นไป
 โดยอัยยาศัย สุกแต่กรรมการจะเห็นสมควร ถิ่นัก
 หมายประชุมกัน

การค้นวิชาในหอสมุดตำรงราชานุภาพ

๖. ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิ เข้าไปทำ การค้น
 วิชาในหอสมุดแห่งนี้ได้ แต่ต้องอยู่ในระเบียบข้อไข่น

๗. ผู้ที่ระ เข้าไป ทำการ ค้น วิชา ใน หอสมุด

ทำรงราชานภาพ จะต้องขอมัครทำการคณวิชา
จากเจ้าหน้าทก่อน แลวนำไปยื่นต่อเจ้าหน้าทเฝ้า
ประคู จึงเข้าไปได้

๘. ผู้ทำการคณวิชา ต้องการคหรือตรวจ
สอบหนังสือเรื่องใด ให้แจ้งแก่เจ้าหน้าทเพื่อเจ้า
หน้าทจะไต่หียบไต่ ถ้าจาเป็นเจ้าหน้าทอาจนคให้
มาคหรือ ตรวจ สอบ หนังสือทคอง การ ในวันอนตาม
สมควรแก่เวลาทไต่ ห้ามมิให้ไปหียบคนเองโดย
ลำพัง

๙. ผู้ทำการคณวิชาคองนั่งอ่านในท ๆ เจ้า
หน้าทจักให้ ในทอสมคเท่านั้น จะนำออกเป้จากทอ
คริตไว้ให้สำหรับอ่านหนังสือไม่ได้

๑๐. ผู้ทเข้าไปในทอสมคทำรงราชานภาพคอง
รักษากฎามารยาทให้เรียบร้อย ห้ามมิให้พกคย
หรือส่งเสียงขยฉาวจนเป็น ครบครน วัคคานู แก่ผู้อื่น
ในทอสมค ผู้ทมีมารยาทไม่เรียบร้อยหรือส่งเสียง

รขทวนผู้^๕อื่น เจ้าหน้า^๕ที่ม^๕อำนาจ^๕เชิญให้^๕ออกไปจาก
หอสมุก^๕ได้

๑๑. ห้ามมิให้^๕ผู้^๕ใดนำ^๕หนังสือ^๕ในหอ^๕สมุก^๕
คำ^๕รง^๕ราช^๕าน^๕ภาพ^๕ออก^๕ไป^๕จาก^๕หอ^๕สมุก^๕เป็น^๕อัน^๕ชาติ^๕ เพื่อ
การ^๕น^๕ดา^๕ม^๕เหตุ^๕อัน^๕ควร^๕ให้^๕สัง^๕สัย^๕ว่า^๕ ผู้^๕เข้า^๕ไป^๕ใน^๕หอ^๕สมุก^๕
นั้น^๕จะ^๕นำ^๕หนังสือ^๕ออก^๕ไป^๕ เจ้า^๕หน้า^๕ที่^๕เฝ้า^๕ประ^๕ทุม^๕อำนาจ^๕
ขอ^๕ตร^๕ว^๕ร^๕ก^๕ัน^๕ได้

๑๒. ห้ามมิให้^๕เจ้า^๕หน้า^๕ที่^๕ท^๕อน^๕ญา^๕ต^๕ให้^๕ผู้^๕ใด^๕นำ^๕
หนังสือ^๕ใน^๕หอ^๕สมุก^๕คำ^๕รง^๕ราช^๕าน^๕ภาพ^๕ออก^๕ไป^๕น^๕อก^๕หอ^๕
สมุก^๕เป็น^๕อัน^๕ชาติ^๕ หาก^๕เจ้า^๕หน้า^๕ที่^๕ผู้^๕ใด^๕ฝ่า^๕ฝืน^๕ จะ^๕ถือว่า^๕
ผิด^๕ก^๕วิน^๕ัย^๕ร้าย^๕แรง

๑๓. ตาม^๕ปร^๕ก^๕ติ^๕ ถ^๕าร^๕นำ^๕หนังสือ^๕ใด^๕ ๆ^๕ ใน^๕หอ^๕
สมุก^๕คำ^๕รง^๕ราช^๕าน^๕ภาพ^๕ออก^๕ไป^๕น^๕อก^๕หอ^๕สมุก^๕พึง^๕ถือว่า^๕
เป็น^๕การ^๕ทำ^๕ม^๕เค^๕ต^๕ชา^๕ค^๕ แต่^๕ถ้า^๕มิ^๕ค^๕ว^๕าม^๕จำ^๕เ^๕็น^๕ เช่น^๕
ถ^๕าง^๕ราช^๕ถ^๕าร^๕ขอ^๕ย^๕ม^๕ห^๕ร^๕ม^๕ก^๕ง^๕น^๕ระ^๕อย่าง^๕อน^๕ช^๕ง^๕ค^๕ณะ^๕
ถ^๕ร^๕ร^๕ม^๕ถ^๕าร^๕พ^๕ท^๕ก^๕ษ^๕ร^๕ก^๕ษา^๕หอ^๕สมุก^๕น^๕เ^๕น^๕ว่า^๕ค^๕ว^๕ร^๕ให้^๕ย^๕ม^๕
อ^๕ย^๕ค^๕ถ^๕ร^๕ม^๕ค^๕ิล^๕ป^๕า^๕ถ^๕ร^๕อา^๕ง^๕พิ^๕ร^๕าร^๕ณ^๕า^๕น^๕ญา^๕ต^๕ให้^๕ย^๕ม^๕ไป^๕ได้

คำอนุญาตของอธิบดี ให้ทำเป็นลายลักษณ์อักษร และ
ให้ระบุกำหนดวันส่งคืนไว้ในใบอนุญาตด้วย ใบ
อนุญาต ทดลางนี้ ให้เจ้าหน้าที่ประจำหอสมุดตำรง
ราชานุกาพรรักษาไว้ เมื่อถึงกำหนดเวลาส่งคืน
ผู้ขออนุญาตไม่ส่งคืน เจ้าหน้าที่หอสมุดจะต้องดำเนินการ
เร่งรัด ให้ใครหนึ่งส่งคืนมาโดยด่วน

๑๘. ให้กองบรรณคดีเช่นเจ้าหน้าที่ประจำหอ
สมุดตำรงราชานุกาพร และให้มีอำนาจออกกฎ
ข้อบังคับเช่นเช่น ส่วนปลีกย่อย โดยไม่ขัดต่อระเบียบ
การนี้ได้ ในเมื่อได้รับอนุมัติจากกรมศิลปากรแล้ว
ให้ใช้ระเบียบนี้ ตั้งแต่วันที่ ๒๑ มิถุนายน

๒๕๕๐

ระเบียบให้ใช้ ณ วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๕๐

(ลงนาม) อุนมานราชชน

ระเบียบการกรมศิลปากร

เรื่องการพิทักษ์รักษาและการค้นคว้าใน

“ หอสมุดตำรงราชานุภาพ ”

ฉบับที่ ๒

ด้วยเห็นเป็นการสมควรที่จะ เปิด ให้ประชาชน
ได้มี โอกาสเข้า ชม หอสมุดตำรงราชานุภาพ ซึ่งไม่
เกี่ยวข้องกับ การเข้า ค้นคว้า ด้วย อีก ส่วนหนึ่ง จึง ให้วาง
ระเบียบการ พิทักษ์รักษา และการค้นคว้า ในหอสมุด
ตำรงราชานุภาพเพิ่มเติมไว้ดังต่อไปนี้

ให้กองวรรณคดีกำหนดวันใดวันหนึ่งในสัปดาห์
เป็นวันสำหรับประชาชน แล้วเปิด ให้ประชาชนทั่วไป
เข้าชมในวันนั้นได้ โดยไม่ต้องขออนุญาตทำ การค้นคว้า
เพื่อการนี้ ให้กองวรรณคดีวางระเบียบต่าง ๆ เช่น
กำหนดจำนวนคนที่จะเข้าชมในครั้งหนึ่ง และอื่น ๆ
ตามที่เห็นสมควร ระเบียบนั้นเมื่อใคร่ขออนุมัติจาก
กรมศิลปากรแล้ว ให้ ใช้บังคับได้

๕๐

ให้ใช้ระเบียบนี้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ มิถุนายน

๒๕๕๐

ระเบียบนี้ให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๐

(ลงนาม) อภิมานราชชน

อธิบดี

ประกาศ

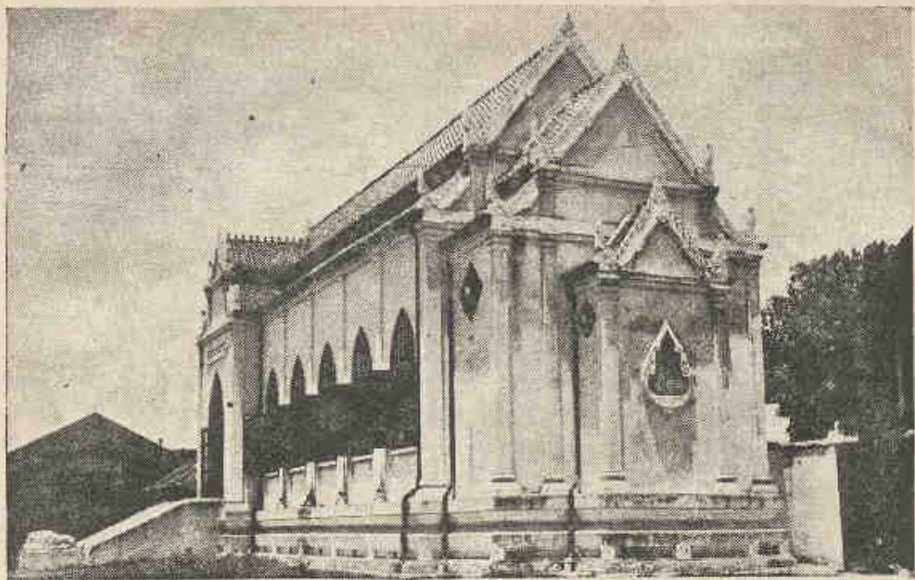
หอสมุดข้าราชการรวมภาพพระเจี๊ยกโองาสให้ผู้ที่
ประสงค์จะค้นคว้าหาความรู้ ในวิชาต่าง ๆ เข้าอ่าน
หนังสือในหอสมุดฯ ได้ทุกวัน ตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ น.
ถึง ๑๖.๐๐ น. เว้นวันเสาร์ตอนบ่าย วันจันทร์ และ
วันหยุดราชการ ผู้ที่ต้องการจะอ่านหนังสือไปนอก
แต่คงความจำนงขออนุญาตและบอกประเภทหนังสือ
ที่ท่านต้องการจะค้นคว้าต่อเจ้าหน้าที่ เมื่อเจ้าหน้าที่
เห็นสมควรอนุญาตก็จะได้อบรมบัตรให้ท่านกรอกนาม
ประเภท และเลขที่ ของหนังสือที่ท่านต้องการอ่าน
(ที่ได้จากบัญชีหนังสือที่เจ้าหน้าที่) และนำบัตรนั้น
บนตบเจ้าหน้าที่ต่อไป
เมื่อเจ้าหน้าที่ได้บรมบัตรไว้แล้วจะได้ นำไปนั่ง
ยงที่ ๆ ใจไว้ให้และนำหนังสือที่ต้องการมาให้ ผู้ท่าน
จะไปค้นหาเอาเองตามคหนังสือไม่ได้ ผู้อ่านจะต้อง
ไม่ทำเสียงรบกวนแก่ผู้อื่น และจะนำ
หนังสือออกจากหอสมุดฯ ไม่ได้เป็นอันขาด

ถอนที่ผู้ อำนระชอกจากหอสมุดนี้ไป จะต้อง
 นำตนรสูมาส่งคืนให้ เจ้าหน้าทั ตรวจ แลชช่นนาม
 รมิตนเวเชนทเรยบร สยเสยกลอนางระชอกไปไค้.

อู่ระกาดี ณ วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๐

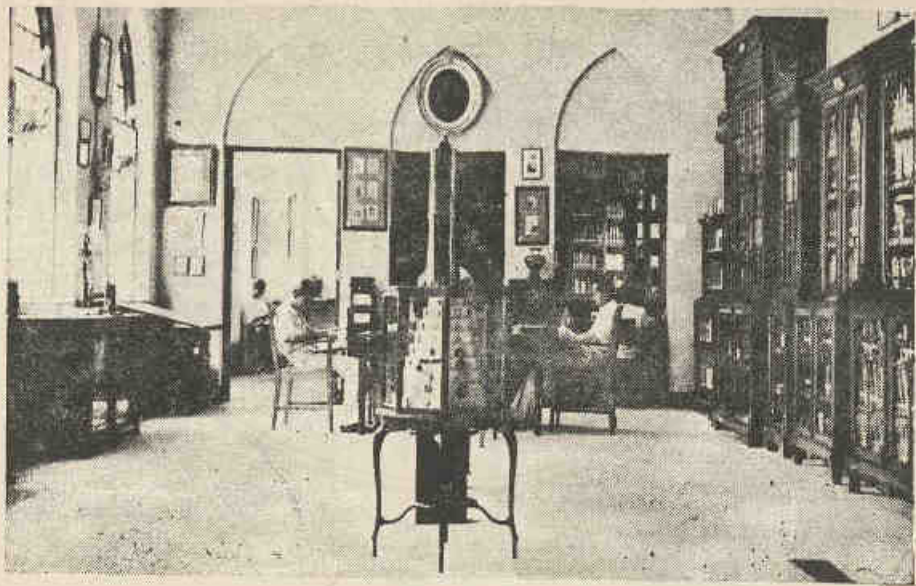
(ลงนาม) จ. อมาตยกล

หัวหน้ากตงวรรณคดี



24/06/2565

หอสมุดตำรงราชานภาพ



24/06/2565 ภายในหอสมุดตำราโบราณภาพ (ด้านเหนือ)



24/06/2565

ภายในหอสมุดตำราพระราชานภาพ (ด้านใต้)



24/06/2565

ภายในหอสมุดดำรงราชานุภาพ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์การพิมพ์พาณิชย์
จากกระทรวงมหาดไทย กระทรวง
นายพิมพ์ แจ่งคำข้า
ผู้พิมพ์และผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๔๕๕